

TINTIN OCH OPERAN

© HERGÉ, CASTERMAN OCH BONNIER CARLSEN

I HERGÉs Tintinalbum framstår operan som en naturlig del i det dagliga livet. Men också som en hobby för snobbar och tyranner.

NÄR DEN tonårige Georges Remi gick på La Monnaie tyckte han att det hela var ”pompöst och högrävande”. Trots detta dröjde operan kvar i hans sinne, och när han så småningom blev känd som Tintins skapare under namnet **Hergé** kom just opera att spela en viktig roll i flera av serie-äventyren.

Hergé älskade klassisk musik, särskilt Schubert, Satie och Debussy, och sponsrade också 1967 en konsert med den då okände **Keith Jarrett**, men menade att han inte var så väl bevandrad i operans värld. Ändå hittar man åtskilliga referenser till opera i hans Tintin-album, och två av berättelserna har upplösningar som är baserade på operor. Det finns en ambivalens hos Hergé när det gäller inställningen till opera, en konstform som upprepade gånger framställs som en hobby för snobbar och tyranner, en kulturell fernissa som omger mer eller mindre suspekta karaktärer från Balkan till Amazonas.

Den återkommande skurken Rastapopoulos dyker upp i Méphistos skepnad. I både *Blå lotus* och *Faraos cigarrer* är sången, kanske som en blinkning till operatraditionen, ett tecken på vansinne. I den senare serien hävdar den förvirrade professor Syklon att han är Ramses II och sjunger, i det franska originalet, den franska versionen av ”Un bel di vedremo” från *Madama Butterfly* och senare ett stycke ur en mindre känd opera från tiden, *Benvenuto Cellini* av **Eugène Diaz**. På första sidan i *Det sönderslagna örat* sjunger en sopande vaktmästare Toreadorarian, i inledningen till *Rackham den Rödes skatt* skymtar en affisch med *Boris Godunov* på en reklampelare och i *Koks i lasten* dricks en aperitif med namnet Rossini, exempel på operakonsten som naturlig och integrerad i det normala dagliga livet.

En intressant aspekt är att den enda egentliga kvinnliga huvudpersonen i Tintins mansdominerade värld är operadi-

van Bianca ”Himmel mina juveler!” Castafiore, Näktergalen från Milano. Hon gör entré i *Kung Ottokars spira*, och hennes kraftfulla tolkning av Juvelarian ur *Faust* återkommer i flera album, både sjungen live av henne själv, via radion och också parodiskt framförd av Kapten Haddock. La Castafiore, vars smeknamn Näktergalen klingar extra intressant för oss svenskar, framställs på många sätt som en nidsbild av den odrägliga primadonnan, närmast komisk på scenen, fåfäng och krävande privat, ständigt pladdrande, som den papegoja hon skänker Kapten Haddock i *Castafiores juveler* och som dyker upp i hans drömmar sjungandes just Juvelarian, och tyranniserande sin trogna påkläderska Irma och repetitören Igor Wagner. Hennes skapare ser dessutom elakt till att hon av en eller annan anledning ständigt blir avbruten under sina framträdanden och ingen i Tintins krets tycks uppskatta hennes sång – förutom möjligen professor Kalkyl som inte

© HERGÉ, CASTERMAN OCH BONNIER CARLSEN

hör den. Själv hävdade Hergé att figuren Castafiore var baserad på ett ungdomsminne, en sjungande dotter till föräldrarnas goda vänner som den unge Hergé tvingades lyssna på alltför ofta. ”Det är alltså en liten hämnd” förklarade han. Men trots att divan på många sätt framställs i negativ dager är hon samtidigt en sann hjältinna som upprepade gånger hjälper sina vänner. När Tintin och kapten Haddock i *Det hemliga vapnet* gömmer sig i sopranens loge efter en föreställning av Faust tar hon galant hand om den plötsligt uppdykande skurken överste Sponsz, och när denne råkar sätta sig på Haddocks kvarglömda kaptensmössa förklarar hon utan en sekunds tvekan att det är tenoren i Butterfly som glömt den. Den skarpögde kan också i serierutorna se ett foto av sångerskan som Butterfly, och bredvid de gömda hjältarna i garderoben hänger en kimono.

Efter Kung Ottokars spira hade Hergé från början inga planer på att låta

Castafiore återkomma. Så vad hände? En möjlig förklaring kan vara inflytandet från **Edgar Pierre Jacobs**, en tecknare som 1943 blev Hergés medarbetare. Denne hade som trettonåring sett Faust och bestämt sig för att bli operasångare. Detta lyckades också, och han var under ett antal år verksam som baryton på olika franska scener, där han bl a sjöng i *Manon* och *Lucia di Lammermoor*, innan en lag som reglerade antalet utländska sångare fick honom att dra sig tillbaka för att i stället ägna sig åt tecknande. 1948 gjorde så Castafiore ny entré i serien *De sju kristallkulorna*, och sedan återkom hon i ytterligare fyra serier, bland dem *Castafiores juveler* 1963.

I ett äventyr från 1944 dök en fransk opera upp som inspirationskälla till upplösningen av ett äventyr. Serien är Rackham den Rödes skatt och operan *La Dame blanche* av **Adrien Boieldieu**. I operan ska ett slott säljas på auktion och det köps slutligen av en främling som visar sig vara den sedan

länge försvunne rättmätige arvingen, assisterad av en trogen flicka som först upptäcker främlingens rätta identitet och sedan familjeförmögenheten i form av en skatt gömd i en skulptur i ett gammalt kapell på slottet.

Hos Hergé är det kapten Haddock som är arvingen, Kalkyl och Tintin pusslar ihop hans bakgrundshistoria och ser till att han kan ropa in sitt slott, och Tintin visar också vägen till det gamla kapellet där skatten finns gömd i en skulptur. I operan har den utklädda hjältinnan Anna spökat på slottet för att hålla oinbjudna på avstånd, och ett eko av detta anas redan i upptakten till Rackham den Rödes skatt, serien *Enhörningens hemlighet* som kom året innan, där de skurkaktiga ägarna till Haddocks fäderneslott försöker skrämman den alltför nyfikne Tintin genom att låtsas vara Haddocks förfaders vålnad.

Är kopplingen långsökt? Man vet att La Dame blanche efter sin Parispremiär 1825

© HERGÉ, CASTERMAN OCH BONNIER CARLSEN

blev omåttligt populär även i Belgien och att den förblev en del av standardrepertoaren långt in på 1900-talet, och redan i *Krabban med guldklorna* från 1941 brister en salongsberusad Tintin spontant ut i en aria från operans första akt.

Mindre förvånande är det kanske att Castafiores juveler har lånat inspiration från en opera, och här hänvisas också direkt till källan – **Rossinis** *Den tjuvaktiga skatan* – i en tidningsartikel, det som ger Tintin inspirationen till att lösa mysteriet med divans försvunna smaragd. Den trogna påkläderskan Irma blir bara kortvarigt anklagad, till skillnad från operans Ninetta, men skatan och dess bo används precis som i originalet då Tintin klättrar upp i trädet, liksom Pippo klättrar upp i kyrktornet, och avslöjar den verkliga tjuven. En inte lika uppenbar koppling kan man med lite god vilja hitta även till *Figaros bröllop*. Hos Hergé återfinns glimtar från det slott och den trädgård där **Mozart** låter sina huvud-

personer tillbringa ”Den galna dagen”, eller i berättelsen på Moulinsart de galna dagarna, romantiska missförstånd i trädgården, en (tillfällig) trädgårdsmästare som omedvetet förvärrar läget och en hjälte som stukar foten under en viss tidsperiod – om än inte lika lägligt som Figaro.

För Hergé tycks opera ha varit något av en kär måltavla, något han ständigt återkom till. Det har till och med hävdats att man kan se äventyret *Månen tur och retur* som ett grand opéra-divertissemang à la **Meyerbeer** och att Lucia di Lammermoors skotska slott är förebilden för Ben More i *Det svarta guld*.

Le temple du soleil (Solens tempel) har satts upp som musikal, givetvis i Hergés hemland Belgien. 250 000 besökare har lockats till uppsättningen i Anvers och Charleroi. Verket, med musik av **Dirk Brossé**, hade premiär 2001.

INGRID GÄFVERT

REFERENS: Tintin à l'opéra av I. A. Alexandre, Diapason No 457

© HERGÉ, CASTERMAN OCH BONNIER CARLSEN